

**O'ZBEKISTONDA PUL-KREDIT SIYOSATINING TARIXIY
EVOLUTSIYASI.**

MIILAT UMIDI

UNIVERSITETI

BM-102-25

YORQULOV RUSTAM

ISTAM O'G'LI

ANANTATSIYA

Aziz o'quvchilar, umid qilamanki sizlarga man yozib bergan maqolam manzur keladi deb. Man ushbu maqolada pul-kredit haqida batafsil va aniq malumot berishga harakat qilaman. Bu maqolamni kitoblardagi manbalardan olgan hoklda yozib sizlarga foydasi tegadigan shaklga keltirishni niyat qildim. Agar qandaydir kamchiliklar bo'lgan bo'lsa uzur sorayman.

Kalit so'zlar: pul kredit nima, uning tamoyillari, uning maqsadi, shaffof komunikatsiya siyosati, valyuta kursi, Markaziy bank, prognozlar, tahlil, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 115-moddasi, asosiy Stavka, foiz stafkalari.

Kirish

“O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki to'grisida”gi Qonunga muvofiq, pul-kredit siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish Markaziy bankning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Markaziy bank pul-kredit siyosatini narxlar barqarorligini ta'minlash maqsadida kelib chiqqan holda ishlab chiqadi va amalga oshiradi. Narxlar barqarorligi past va barqaror inflatsiya darajasini anglatadi.

Inflatsion target bu Markaziy bank tomondan taminlanishi aholi va tadbirkorlarning daromadlari va jamg'armalarning xarid qobiliyatini saqlaydi,

ularga uzoq muddatli xarajatlarini rejalashtirish imkonini beradi hamda barqaror va inkluziv iqtisodiy o'sishga qulay sharoitlarni yaratadi.

ta'minlanishi aholi va tadbirkorlarning daromadlari va jamg'armalarining xarid qobiliyatini saqlaydi, ularga uzoq muddatli xarajatlarini rejalashtirish imkonini beradi hamda barqaror va inkluziv iqtisodiy o'sishga qulay sharoitlarni yaratadi.

Shu bilan birga, doimiy past inflyatsiya mamlakatga barqaror investitsiyalar kirib kelishiga, inflyatsiya mukofotining kamayishi evaziga foiz stavkalarining pasayishiga, milliy valyutaga bo'lgan ishonchning ortishi sharoitida iqtisodiyotning tashqi xatarlarga ta'sirchanligining pasayishiga xizmat qiladi. Samarali pul-kredit siyosati iqtisodiyotning salohiyatidan keskin va davomiy og'ishining oldini olish va salbiy ta'sirlarni yumshatish choralari ko'rish imkoniyatlarini yaratadi.

Inflyatsion targetlash rejimi O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki 2020 yildan boshlab pul-kredit siyosatini inflyatsion targetlash rejimi doirasida olib bormoqda. Pul-kredit siyosatining inflyatsion targetlash rejimida inflyatsiyaning maqsadli ko'rsatkichi – targeti belgilanadi hamda Markaziy bankning barcha xatti-harakatlari inflyatsiyaning ushbu target darajasi atrofida bo'lishiga qaratiladi.

Pul-kredit siyosatining asosiy tamoyillari:

1. Inflyatsiya bo'yicha target belgilanadi va barcha pul-kredit siyosati choralari ushbu targetga erishishga qaratiladi;
2. Markaziy bankning asosiy stavkasi pul-kredit siyosatining asosiy instrumenti hisoblanadi;
3. Pul-kredit siyosati operatsion mexanizmi Markaziy bank tomonidan mustaqil ravishda ishlab chiqiladi va takomillashtirib boriladi;
4. Pul-kredit siyosatiga oid qarorlar keng qamrovli makroiqtisodiy tahlil va prognozlarga asoslanadi;

5. Markaziy bank valyuta siyosatini erkin suzuvchi valyuta kursi rejimida amalga oshiradi;

6. Pul-kredit siyosati shaffof tarzda olib boriladi va har bir qaror keng jamoatchilikka batafsil tushuntiriladi.

Hozir sizlarga batafsil tushuntirib berishga harakat qilaman.

Inflyatsiya darajasi bo'yicha maqsadli ko'rsatkich e'lon qilinadi va unga erishish ustuvorligi ta'minlanadi.

Iqtisodiyotning salohiyati, talab va taklifdagi o'zgarishlar, makroiqtisodiy prognozlar va umumqabul qilingan standartlar asosida aniqlanadigan inflyatsiyaning erishilishi kerak bo'lgan maqbul ko'rsatkichi maqsad – target etib belgilanadi. Mamlakatimizda inflyatsiyaning erishilishi lozim bo'lgan o'rta muddatli maqsadli ko'rsatkichi 5 foiz etib belgilandi va target darajasi keng jamoatchilikka (aholiga, biznes vakillariga va moliya bozori ishtirokchilariga) e'lon qilindi. Endilikda, Markaziy bank tomonidan amalga oshiriladigan barcha sa'y-harakatlar, chora-tadbirlar va pul-kredit sohasidagi qarorlar inflyatsiyaning maqsadli ko'rsatkichi – targetiga erishishga qaratiladi. Maqsadli ko'rsatkichga erishilishi iqtisodiyot sub'ektlari tomonidan Markaziy bank faoliyatini baholash, umuman olganda, olib borilayotgan pul-kredit siyosatiga bo'lgan ishonch shakllanishining asosiy mezon hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, makroiqtisodiy sohada qabul qilinayotgan barcha qarorlar inflyatsion maqsadlar bilan uyg'un holda qabul qilinishi lozim.

2. Markaziy bank asosiy stavkasi pul-kredit siyosatini yuritishning asosiy instrumenti hisoblanadi. Asosiy stavka pul-kredit siyosatining asosiy instrumenti bo'lib, inflyatsiyaning 5 foizlik targeti doirasida shakllanishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan pul-kredit sharoitlarini belgilab beradi. Bunda Markaziy bank asosiy stavkasi iqtisodiyotdagi foiz stavkalari dinamikasiga va bu orqali ichki talabga ta'sir ko'rsatadi. Ichki talabni muvozanatlashtirish orqali inflyatsion targetga erishiladi. Asosiy stavkani ko'rib chiqish bo'yicha Markaziy

bank boshqaruvi yig'ilishlari oldindan belgilangan grafik asosida yilda 8 marotaba o'tkaziladi. Bunda Markaziy bank tomonidan asosiy stavka bo'yicha qarorlarning e'lon qilinishi bilan bir qatorda uning kelgusida kutilayotgan darajasi bo'yicha signallarning berilishi iqtisodiyot sub'ektlarining uzoq muddatli inflyatsion kutilmalari shakllanishida muhim o'rin tutadi. Asosiy stavka darajalari

3. Pul-kredit siyosati operatsion mexanizmi mustaqil ravishda ishlab chiqiladi

va takomillashtirib boriladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 151-moddasi bilan O'zbekiston Markaziy bankining pul-kredit siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirishda mustaqilligi belgilangan. Shu asosida, Markaziy bank inflyatsiya targetiga erishishda pul-kredit siyosati instrumentlari va yondashuvlarini mustaqil tanlash huquqiga ega. Bunda foiz stavkalarini boshqarish, ochiq bozor operatsiyalarini amalga oshirish, majburiy zaxiralar me'yorlarini o'zgartirish va iqtisodiy sharoitlardan kelib chiqib boshqa choralar ko'rilishi mumkin. Olib borilayotgan pul-kredit siyosatining operatsion mexanizmi asosiy stavka va foiz koridori asosida ishlaydi.

4. Pul-kredit siyosatiga oid qarorlar keng qamrovli makroiqtisodiy tahlil va prognozlarga asoslanadi. Markaziy bankning asosiy stavka bo'yicha qarorlari iqtisodiy faollikka va yalpi talabga bosqichma-bosqich, ma'lum vaqt oralig'ida kechikish bilan ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, Markaziy bank pul-kredit siyosati bo'yicha qarorlarni qabul qilishda har tomonlama asoslangan makroiqtisodiy tahlil va prognozlardan kelib chiqadi. Bugungi kunda Markaziy bank makroiqtisodiy prognozlarni ishlab chiqishda, asosan, Choraklik prognozlashtirish modelidan (QPM) foydalanmoqda. Bundan tashqari, bir qator ekonometrik va tarkibiy modellar prognoz natijalarini taqqoslashda va tadqiqotlarni

amalga oshirishda ishlatilmoqda. Ta'kidlash joizki, asosiy stavka bo'yicha qarorlar ma'lum darajadagi noaniqliklar sharoitida qabul qilinadi. Sababi, makroiqtisodiy prognozlar iqtisodiy rivojlanishning ehtimoliy istiqbollari, jahon xomashyo va moliya bozorlarida kutilayotgan o'zgarishlar va boshqa omillar asosida shakllantiriladi. Shu sababli ham, Markaziy bank pul-kredit siyosati

yo'nalishi bo'yicha qarorlar qabul qilishda omillarning nisbatan barqaror tendensiyalaridan va ularning inflyatsiya darajasiga ta'sirlaridan kelib chiqadi. Markaziy bank mamlakatdagi va global iqtisodiyotdagi o'zgarishlar va noaniqliklarni inobatga olgan holda tahliliy-prognozlash salohiyatini takomillashtirib boradi.

5. Markaziy bank valyuta siyosatini erkin suzuvchi valyuta kursi rejimida amalga oshiradi. Erkin suzuvchi valyuta kursi inflyatsion targetlash doirasida samarali pul-kredit siyosati yuritishning zarur shartlaridan hisoblanadi. Markaziy bankning ichki valyuta bozoridagi ishtiroki neytrallik tamoyiliga asoslanadi. Ya'ni Markaziy bank intervensiyalari yil davomida sotib olingan monetar oltin hajmi doirasida amalga oshiriladi va almashuv kursining fundamental trendiga ta'sir ko'rsatmaydi. So'm almashuv kursi ichki valyuta bozoridagi xorijiy valyutaga bo'lgan talab va taklif mutanosibligiga nisbatan belgilanadi. Markaziy bank so'm almashuv kursi bo'yicha hech qanday maqsadni belgilamaydi. Bozordagi talab va taklif asosida erkin shakllanuvchi almashuv kursi tashqi xatarlarning ichki iqtisodiyotga o'tishini cheklovchi funksiyani bajaradi va makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim shartlaridan hisoblanadi.

Shaffof kommunikatsiya siyosati – inflyatsion targetlash rejimidagi pul-kredit siyosatining muhim dastagi. Inflyatsion targetlash rejimining asosiy elementlaridan biri bu pul-kredit sohasida qabul qilinayotgan qarorlarning ochiqqligi va bu boradagi shaffoflikning ta'minlanishi hisoblanadi. Samarali kommunikatsiya siyosatining ishlab chiqilishi va pul-kredit siyosati sohasida qabul qilinayotgan qarorlarning keng jamoatchilikka o'z vaqtida va tushunarli tilda yetkazilishi aholi va tadbirkorlik sub'ektlarining inflyatsion kutilmalari shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Umid qilamanki, men yozgan maqola sizlarga yoqdi deb. Undagi har bir so'z har bir gap aniq va ravshan berilgan. Sizlarga hech qanday qiyinchilik tug'dirmiydi degan umiddaman. Hato va kamchiliklar bo'lgan bo'lsa, uzur so'riyman.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

Arxiv.uz. (2025). Pul-kredit siyosati. [online] Available at: <https://arxiv.uz/ru/documents/slaydlar/iqtisodiyot/pul-kredit-siyosati> [Accessed 6 Nov. 2025].

Bekzod7 (2024). 11-mavzu.pptx. [online] Slideshare. Available at: https://www.slideshare.net/slideshow/11mavzupptx/257310594?nway-content_model=D [Accessed 6 Nov. 2025].

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2025). O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. [online] Available at: <https://cbu.uz/uz/?ysclid=mhna7j425w215909342> [Accessed 6 Nov. 2025].

oefen.uz. (2023). Moliya va pul kredit tizimi. Banklar va ularning bozor iqtisodiyotidagi roli. [online] Available at: <https://oefen.uz/uz/documents/slaydlar/umumiy/moliya-va-pul-kredit-tizimi-banklar-va-ularning-bozor-iqtisodiyotidagi-rol?ysclid=mhna5z81nb923495494> [Accessed 6 Nov. 2025].

prezi.com. (2016). O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki monetary siyosatini. [online] Available at: <https://prezi.com/5szx-rxifs8j/ozbekiston-respublikasi-markaziy-banki-monetary-siyosatini/> [Accessed 6 Nov. 2025].

soff.uz. (2025). Soff.uz. [online] Available at: <https://soff.uz/product/iqtisodiyot-ozbekiston-respublikasining-pul-kredit-siyosati?ysclid=mhna0e1o9t893844739> [Accessed 6 Nov. 2025].lanilgan adabiyotlar ro'yhati